

**Ülevaade tänase Raplamaa vabatahtlike tuletõrjeseltside algusaastatest Aleksei Parnabase
uurimistöö
"RAPLA RAJOONI VABATAHTLIKUD TULETÕRJE ÜHINGUD 1898-1957"
põhjal**

Vabatahtlike tuletõrje ühingute eelkäijateks tuleb pidada "Tulekahju juhtumistel vastastiku avitamise selts", milliseid loodi juba 19. saj teises pooles. Igal seltsil oli peakoosoleku poolt valitud juhatus, mida alguses nimetati ka valitsuseks ja esimees või eesistuja. Liikmeteks olid vallas elunevate hoonete omanikud. Hooned võeti kõik vastavate komisjonide poolt arvele. Mõõdeti ja hinnati. Aja jooksul Seltsi nime ja põhikirja muudeti. Nii sai 1925. a. uueks nimeks "Valla vastastikku kinnitusselts (kindlustuskassa)".

Esialgu seisnes abiandmine tuleõnnetuse korral vaid natuuras. 1880. aastate keskpaigaks olid kõik seltsid üle läinud raha alusele. Seati sisse kindlad aastamaksud tagavarakapitali loomiseks. Paljud seltsid hakkasid peagi töötama kindla preemia tariifi järgi, kasutades ka edasi kindlustust. Selle tulemuseks oli, et õnnetuste korral võidi kindlustussummad välja maksta ilma liikmetelt lisamaksu korjamata. Mitmete valdade kindlustusseltsid muretsesid omale isegi tuletõrje käsipritsid (näiteks Järvakandi ja Vigala). Valdade vastastiku kindlustuse seltsid tegelesid ka profülaktikaalase tööga. Koos tolleaegse põllutöökoja spetsialistidega korraldati valdades näiteks piksekaitse ülespanemise kursusi.

Esimene vabatahtlik tuletõrjajate selts Eestimaal asutati Tallinnas 1862. a. Rapla mail sai esimene, priiatahtlik tulekaitse selts eluõiguse alles 1897. a. lõpupäeval. Vahepeal läheb mööda tervelt 15 aastat, enne kui 1912. a. asutatakse vabatahtlik tuletõrje selts Kärus, 1913. a. Märjamaal ja 1914. a. organiseeritakse Kohila paberivabrikus üksik tuletõrje komando.

Esimesena saab valla piirides tegutsemise loa Kehtna vabatahtlik tuletõrjeselts 1922. a. Edasi asutatakse vabatahtlikud tuletõrje seltsid 1926. a. Juurus, Kuimetsas ja Kuimetsa asunduses, 1927. a. Järvakandis, Inglistes, Hageris. Üldiselt ei jäänud kõrgemalseisvad asutused VT Seltside asutamise tempoga rahule. Võibolla tegi muret tulekahjude arvu pidev suurenemine vabariigis. Riigi Statistika Keskbüroo andmeil oli Eestis 1924. a. 469 tulekahju, 1925. a. aga juba 751 tulekahju ("Teataja", nr. 54, 26. juuli 1926. a.).

Enamus VT seltsi, mis juba tegutsesid, olid lühikese ajaga jõudnud omale muretseda niipalju pritse ja teisi kustutusvahendeid et nende panus tulekahjude kustutamisel ja leviku tõkestamisel oli märgatav. Tuletõrje seltside asutamise küsimus jõudis isegi riigikogusse. Teataja 10. sept. 1926. a. kirjutab: *Tuletõrje asutamine valdadele sunduslikuks. Vabariigi valitsus otsustas esitada riigikogule tuletõrje muutmise ja täiendamise seadus eelnõu, milles muuseas seisukohale on asutud, et tuletõrje asutamine valdades sunduslikuks teha.*

Riigikogu üldkomisjonis tuli see küsimus arutlusele. Seal leiti ühemeelselt, et sunduslik tuletõrje asutamine valdades ei ole nõuetest tingitud ja mõnikord kahtlemata paberile jääks, seepärast otsustati ka seaduseelnõu riigikogule tagasilükkamiseks esitada.

Nii oli Tuletõrje teadete järgi 1931. a.:

Harjumaal 53 tuletõrje ühingat, puuduvad 4 vallas

Pärnumaal 38 tuletõrje ühingat, puuduvad 8 vallas

Järvamaal 35 tuletõrje ühingat, puuduvad 2 vallas

Läänemaal 22 tuletõrje ühingat, puuduvad 14 vallas (siitkandist Sipa, Sooniste, Luiste, Velise ja Vigala valdades)

Tingituna 1. apr. 1939. a. jõustunud valdade reformist ja tuletõrje ümberkorraldamise vajadusest.

Kinnitati määrus, mille kohaselt pidi tuletõrje ühingu nimetuseks olema kohaliku omavalitsuse nimetus ning tegevuspiirkonnaks kohaliku omavalitsuse piirkond. Seega nendes linnades ja valdades, kus tegutses mitu tuletõrje ühingat, võeti ette liitmine.

Tuletõrjeühingute liitumise, põhikirja muutmise ja vahekordade korraldamise vajalikkust põhjendati omavalitsuse ja vabatahtliku tuletõrje edaspidise arengu ja majandusliku heaolu kindlustamisega.

Tuletõrje seadus elluviimise määruse järele võisid üheks tuletõrjeühinguks liitunud senised tuletõrjeühingud igäüks moodustada vastava piirkonna nimelise kogu, mis tegutseb liitva tuletõrjeühingu põhikirja alusel. Selliste kogudena likvideeritud VT ühingud tegutsema jäidki.

Veel enne ühingute territoriaalseid ümberkorraldusi toimusid suured muudatused ühingute komandode rivilise ja tuletõrjealase õppe ja juhtimise alal. Moodustati eesti tuletõrje korpus. Tuletõrje seaduse ja selle rakendamise määruse kohaselt moodustasid korpuse kõik vabatahtliku ühingud, riiklikud tuletõrjed (väljaarvatud sõjaministeeriumis, sõjaväes ja nende asutustes töötav tuletõrje), omavalitsuste, eraasutuste ja ettevõtete tuletõrjekomandod. Eesti tuletõrje korpus jagunes 14 brigaadiks. Brigaadid jagunesid omakorda divisjonideks. Divisjonide nimed ja tegevuspiirkonnad määrati siseministri poolt.

Vabatahtlikke tuletõrje ühinguid oli 01.01.1940.a. Raplamaa territooriumil vaid 16.

Tuletõrje riiklik finantseerimine oli problemaatiline ka tol ajal. Näiteks jagati 1929. a. 53 VT ühingu vahel 5 000 kr. (Eestis registreeritud tuletõrje ühinguid oli siis 398). Samal ajal maksis üks käsipriit koos minimaalse arvu voolikute ja muu vajalikuga 500-600 kr. Aga ühel ühingul koos osakondadega oli vaja 5-6 priiti. Peale selle muu väikevahendid – kärud, vaadid, hüdropuldid.

Koos priitide ja teiste kustutusvahendite soetamisega kerkis ühingu ette otsekohe probleem kuhu need paigutada. Oli vaja priitikuure. Osadel õnnestus selleks kohandada ja ümber ehitada vanu hooneid. Peamiselt endisi mõisate kõrvalhooneid (näiteks Haimre VT ühing). Paljud ühingud ehtasid aga täiesti uued priitikuurid ja osa neist on säilinud veel tänapäevani. (1981. a, täna on olukord ilmselt kurvem) Kõik need ehitustööd tegid ühingute liikmed ühiskondlikus korras.

Kõik ühingud siiski oma varadele korralikke kuure ja panipaiku ehitada ei suutnud, vaatamata sellele, et sellest räägiti ja plaanitati pea igal koosolekul, aga jutt jäi jutuks. Priitid ja muud vahendid olidki siin seal kuurides ja küünides, kust nende kiire kättesaamine ei olnud alati võimalik.

Oli ka neid, kes suutsid omale korralikud majad üles ehitada. Näiteks Kärü, Eidapere ja Kehtna VT ühingud. Suuremaid ümber- ja juurdeehitusi oma vanas, kunagises priitikuuris teostas ka Rapla VT ühing.

Tuletõrjeseltsidel oli piirkonna kultuurielus oma kindel roll, mis ei jäänud ka tagasilöökideta. Nii oli 1938. a. ajalehtedes juttu septembrikuu lõpul Tallinnas toimunud seltskondlike organisatsioonide esindajate nõupidamisest, kus samuti tungiti kallale tuletõrje ühingutele, et seal rikutakse joomisega ka noori ja üldse õpetab tuletõrje rahvast jooma.

Samad seisukohad ja arvamused on olnud ka Rapla piirkonnas, kuna siingi oli suurematel pidudel einelaud koos õlle ja viinaga. Jooma õpetamisega muidugi tegemist ei olnud, kuna alkoholiseid jookke oli müügil paljudes poodides. Põhjendusena alkoholsete jookide kasutamisest pidudel oli ikkagi liiga vähesed toetussummad riigi poolt. Kuidagi pidi ju senti sendi haaval raha inimeste käest meelitama. Kui toetussummad oleks suuremad olnud poleks ühingutel vaja olnud niipalju vaeva näha, sest nagu aruanded näitasid, puhastulu pidudest, kus müügil oli ka alkohol nii väga suur ei olnud.

Tuletõrje ühingutes suudeti organiseerida ja komplekteerida pasunakoorid (Kärus, Kehtnas, Eidaperes, Järvakandis, Raplas). Vaatamata ettetulnud arusaamatustele, mis ajapikku mängijatega ette tuli, kus isegi koosseisusi vahetati (Rapla, Kehtna) oli orkestril tol ajal väga hea maine. Pasunakoorid ei mänginud mitte vaid oma ühingu paraadidel ja pidudel, vaid kõik Raplamaa tuletõrje ühingute pasunakoorid võtsid osa ka üldlaulupidudest, samuti ühingute juures tegutsevad segakoorid.

Kõige rohkem pakuti tuletõrje ühingute liikmete poolt rahvale näitemängu, mida mängiti kõikides ühingutes. Ka repertuaari valik oli rikkalik. Korraldati näitekunsti- ja tantsukursusi. Väga meeolelukad olid tuletõrje ühingute poolt korraldatud mardi ja kadriaegsed maskipeod. See rahvatraditsioonide

elustamine oli igati tervitatav ja osavõtt oli väga arvukas. Rapla VT ühingu poolt algatati ka Jüriöö ülestõusu tähistamine, mis aga kahjuks mõne aasta pärast enam igal aastal ei toimunud.

Eesti Punaseristi Seltsi algatusel hakati juba 1924. a. korraldama samariitlaste ettevalmistamise kursusi, et anda kodanikele teadmisi esmaabis, tervishoius, haigetega ümberkäimises jne. Algselt ei võtnud kursuste korraldamine hoogu, kuna ei leitud õiget organisatsiooni, kes asja oleks korraldanud. Koos tuletõrje ühingutega hakkas asi edenema. Samariitlaste kursusi korraldati enamuse Raplamaa tuletõrje ühingute juures, kus moodustati samariitlaste kolonnid. Kursustel õpetati haavade sidumist, vere sulgemist, luumurdeid, mürgistusi, haigete transportimist ja üldist tervishoidu. Lõpetajatele anti vastavad tunnistused. Kolonni liikmel oli õigus kanda käesidet, punaseristi märki.

Kui mitmel pool tõstus küsimus, kas ühingule just siidilippu vaja on kui varustus samal ajal puudulik või kuidas on lood alkoholi müügiga vabatahtlike tuletõrje ühingute poolt korraldatavatel pidudel, siis ei saa alahinnata tuletõrjeseltside panust tolleaegse kolmanda sektori arengusse. Näiteks kui seltsimaja omavad seltsid pidasid aastas 12-36 koosolekut, siis teised piirdusid 6-10 koosolekuga.

Järgnevalt pikemalt Märjamaa piirkonnas tegutsenud tuletõrjeseltsidest.

HAIMRE

Tuletõrje teated 1931. a. mainivad, et Haimre VT ühing registreeriti tuletõrje liidus 27. juunil 1930. a. Sama ajakirja 1931. a. neljandas numbris on teistkordne teade, et ühing on registreeritud 28. apr. 1931. a. Ilmselt on ajakirja andmetes ebatäpsus, kuna teatatakse veel kolmandat asutamise kuupäeva, 25. juunit 1930. a. Viimase kuupäeva järgi peeti ühingu ka aastapäeva pidustusi.

Haimre VT ühingu tegevuspiirkonnaks oli Haimre vald, kus oli 353 elamut. Edaspidised töökavad jäeti jaoskonna juhatuse hooleks, lubati aga üksmeelselt ühingu majanduselu korraldamisel abiks olla. Juba 2. apr. pidu näitas naisjaoskonna abi. Einelauast saadi 10 kr. puhastulu. Seni oli einelaud välja üüritud ja ühing sai vaid 2-3 kr.

Haimre tuletõrjujad jõudsid oma pritsikuurideni kahe-kolme aastaga. Kasti ja Haimre jaoskondades kohandati selleks ruumid vanades mõisahoonetes. Orgitale Jaaniveskile ja Jõeääre jaoskondadesse ehitati uhiuued pritsikuurid. Enamus töid tehti ühiskondlikus korras. Ainult Naistevalla jaoskonnas jäi alanud Teise Maailmasõja tõttu kuur ehitamata. Materiaalselt toetas ühing ka Haimre seltsimaja ehitustöid. Maja kasutati Haimre Noorrahva Ühinguga kahasse.

30. juunil, 1935. a. pühitses ühing Haimre rahvamaja juures oma 5 aastapäeva. Selleks puhuks oli ühingu naisjaoskond valmistanud ühingule lipu. Ühingul oli 1939. a. 6 käsipritsi, 6 veevaati kaarikut, 8 hüdropulti, 303 meetrit survevoolikuid ja 38 m imevoolikuid. Ühingu liikmete arv oli mitmekordistunud, 255 ulatuses, sealhulgas naisi 68.

Vabatahtliku tuletõrje Haimre kompanii tegutses Märjamaa VT ühingu alluvuses ka okupatsiooni ajal. Peale sõda tegevus mõnevõrra elavnes, peamiselt väljaõppe ja harjutuste osas. Pidasid oli väga vähe. Peale kollektiviseerimist, kui moodustati majanditesse tuletõrje salgad, oli praeguse "Tasuja" kolhoosi tuletõrje salga ülem ühtlasi ka kolhoosi esimees, mistõttu tuletõrje tegevus jäi tahaplaanile.

LUISTE

Luiste vabatahtliku tuletõrje ühingu asutamise ajaks on 3. mai 1931. a. Vald oli väikene ja elamuid loeti sel ajal 250 ringis. 01. jaan. 1940. aastal oli Luiste ühingul 3 käsipritsi, 7 hüdropulti, 109 m survevoolikuid ja 21 m imevoolikuid. Liikmeid oli ühingul 108. 1937. a. peale tuletõrje korpuse moodustamist, moodustas Luiste VT ühing Märjamaa divisjoni koosseisus Luiste kompanii. Kompanii pealikuks oli Mihkel Mänd ja abiks Jüri Algmaa. 1938. a. valdade reformiga Luiste vald likvideeriti ja Luiste vabatahtlik tuletõrje ühing liitus Märjamaa VT ühinguga.

MÄRJAMAA

Märjamaa vabatahtlik tuletõrje ühing asutati oktoobris 1913. aastal. Aastapäeva pühitsemise päevaks oli 27. (teistel andmetel 17.) oktoober. Tegevuspiirkonnaks 5 verstane raadius Märjamaa aleviku keskpaigast. Seltsi asutajateks liikmeteks olnud piimapulbri vabriku direktor Didvig, Märjamaa vallasekretär Rootsfeldt, mehaanik Tomberg, rätsep Hans Laube ja taluperemees Jüri Feldmann (Pöldre). Esimeseks esimeheks valiti Märjamaa luteri koguduse köster Albert Ojasson.

Märjamaa selts oli üks 22-st, kes asutasid 1919. a üleriigilise liidu, teiste hulgas ka Rapla selts.

Alevist hilisemas mõistes ei olnud siis veel jälgegi. 1922. a. rahvaloenduse andmetel (see on 9. a. peale tuletõrje seltsi asutamist) oli siin 27 maja 57 korteriga. Elanike arv sel aastal oli 191, neist 86 meest ja 105 naist. Märgitakse, et just viimastel aastatel on nii elamute kui ka elanike arv tunduvalt tõusnud.

Esimese väikese 2-4 mehelise käsipritsi oli seltsile kinkinud Märjamaa mõisnik. Valmistati veel kaks kärü ja veevaat. Lisaks kaks redelit ja pootshaaki. Oli ka üks signaalpasun. Tallinna Seltsilt saadi vanu kiivreid ja oligi esialgu kogu seltsi vara. Paar aastat hiljem ostis kompvektivabriku omanik Kiismann Rapla tuletõrje seltsilt suurema 6-8 mehelise käsipritsi ja kinkis selle samas Märjamaa VT seltsile.

Albert Murre, Hugo Murre isa, meenutab: "Harjutusi tegime suvel pühapäeva hommikuti. Muul ajal ei olnud ju aega. Peamiselt tegime rivi ja marssisime. Harjutusi tegime Köstri karjamaal. Seltsi liikmed olid lähedaste talude taluperemehed ja alevi käsitöölised. Tuleõnnetustest anti teada signaalpasunaga. Alevis oli pasunapuhujate amet pandud raamatukaupmees Jaan Sepale. Ta oli väikest kasvu haigete jalgadega vana mees. Telefoni tal ei olnud. Kui keegi ütles, et kusagil põleb, võttis vanapapi pasuna ja kõmpis oma haigete jalgadega läbi alevi, kogu aeg pasunat puhudes. Mõnikord juhtus, et väike tulekahju oli juba kustutatud, kui Jaan Sepp oma puhumisega järjega alevi teise otsa jõudis. Alevis viisime pritsi inimeste jõul käruga õnnetuspaigale. Oli aga kahjutuli kaugemal, ootasime seni, kuni mõnest lähemast talust, kas "Luurilt", "Ottilt", "Vainult", "Uuetoalt" või "Otsalt" tuldi hobustega ja siis saime edasi minna. Kogu see ootamine ja hobustega minek võttis aega, mistõttu enamatel juhtudel põlevat maja ei suudetud päästa. Väga sageli takistas kustutustöid ka vee puudus. Kahe väikese vaadiga ei suudetud vett niipalju vedada kui vaja oli. Üks kord siiski mäletan, õnnestus põlevat maja päästa. See oli Vaimõisas, 10 km Märjamaalt. Kui tuld märgati, suleti kõik ukсед ja aknad. Üks noormees saadeti kahe tugeva hobusega Märjamaale pritsi järele. Seniks kui mina koos teise joajuhi Ernst Milleriga õnnetuspaigale jõudsime, oli külast mitukümmend tünni veega kohale toodud ja sellise julge pealehakkamise ja organiseerimise tulemusena saime tulest jagu.

Kui mina 1916. a. tuletõrjesse astusin, hoiti üht käsipritsi hobupostijaama vankrikuuris. Hoone oli paigas, kus praegu Pärnu maantee ääres on nn. (Ree maja). Peagi osteti ka uued vaskkiivrid. Need anti tormajatele ehk ronijatele. Tookord jaotati tuletõrjujad järgmiselt: tormajad, sealhulgas joajuht, pumpajad, veemehed ja korrapidajad. Jaotus tehti vanaduse järgi. Pritsikuur, mida ka vahel seltsimajaks nimetati, ehitati kahekümnendate aastate paiku".

Kui 1937. a. kuulus mitmesugusteks ümberkorraldusteks ja koosseisude formeerimiseks, siis 1938. a. toimuvad uue süsteemi raames juba mitmed üritused. Samal aastal osteti ühinguks ka auto, ümber ehitatud sõidumasin, kuhu peale mahtusid mootorprits ja mehed.

Märjamaa ühingu 25. aastapäeva pidustustest kirjutab Lääne Elu: *Pühapäeval toimusid Märjamaa alevikus ulatuslikud pidustused, Märjamaa tuletõrje 25 aastapäeva puhul. Ligi tuhandele ulatuva rahvahulga osavõtul peeti alevikus spordivõistlused, tuletõrje paraad ja ühingu uue lipu õnnistamine. Pidustused algasid tuletõrjealaste spordivõistlustega. Võisteldi kolmel alal, pritsivõistluses, alarmvõistluses ja ravis. Pritsivõistluses tuli esimeseks Märjamaa, teiseks Vaimõisa ja kolmandaks Haimre. Alarmvõistluses esimeseks Kasti salk Haimre kompaniist, teiseks Vaimõisa ja kolmandaks Lümandu. Rivialal sai esimese koha Märjamaa, teise Haimre ja kolmanda Vaimõisa. Üldvõitjaks tuli Märjamaa, teiseks Vaimõisa, kolmandaks Haimre. Võitjatele oli välja pandud auhinnad. Pärast võistlusi toimus spordiplatsil tuletõrje üksuste paraad, mille võttis vastu tuletõrjeliidu esindaja A. Raudsepp Haapsalust. Paraadil esines ka esmakordselt ratsatuletõrje salk, mis oli esimeseks Eestis. Ratsatuletõrjujad said suure tähelepanu osaliseks.*

Pärast paraadi toimus Märjamaa pritsimajas uue lipu õnnistamine, mille ühingu annetas ühingu naiskogu. Õnnistatud lipu andsid naiskogu esindajad üle liidu esindajale A. Raudepale, kes selle omakorda üle andis ühingu esimehele A. Littoverile. Samal aktusel andis Liidu esindaja A. Raudsepp teenetemärke ligi paarikümnele ühingu liikmele, nende seas neljale, kes seltsi asutamisest peale olid liikmed olnud.

Tuletõrje kohalik juht ja brigaadi pealiku abi Ants Talu said kõrgema teenete märgi, Albert Mollart kuldmedali. Õnnistamistalitusele järgnes samas seltsi peakoosolek, kus võeti vastu Seltsi uus põhikiri ja kinnitati liitumisleping Haimre tuletõrjega. Peakoosolek otsustas üksmeelselt valida seltsi auliikmeks Ants Saul, Jaan Kivisalu ja Mart Välta. Juhatusse valiti H. Littover (esimees), A. Ojasson, A. Mollart, E. Kingissepp, J. Maasing, V. Põldre ja J. Mou. Peakoosolekust võttis osa ka liidu esindaja A. Raudsepp. Õhtul toimus pidu, kus Pärnu teatri "Endla" poolt esitati näidend "Ahi". Hea ilma tõttu õnnestusid pidustused täiel määral. Mainida võib, et Märjamaa TÜ oma 600 liikmega, on üks suuremaid tuletõrje ühinguid.

Naisrühma tegevust nendel aegadel meenutab esinaine Aliide Anderson: "Millal täpselt Märjamaa VTÜ naisrühm oma tegevust alustas, ei mäleta, aga see sündis vahetult peale sõja lõppu. Kokku oli meid rühmas ligi kolmkümmend. Jagasime peagi rühma kaheks jaoks: nooremad ja vanemad. Nooremad võtsid järjekindlalt osa tuletõrje rakendusalaalastest võistlustest, vanematele käis see ülejõu. Käisime võistlemas ka väljaspool Märjamaad. 1947. a. Velise VTÜ aastapäeval, siis Kullamaal ja mujal, ka Haapsalus. Peamiseks ettevõtmiseks oli naisrühmal pidude korraldamine. Need pidasime kultuurimajas. Peod olid segaeeskavaga, tantsud, deklamatsioonid jne. Näiteringi meil ei olnud, kuid väga edukalt tegutses aga balleti grupp. Grupis tegutsesid Märjamaa keskkooli tütarlapsed. Ise õmblesime tüdrukutele riided. Tantsu käis Tallinnast õpetamas Aug. Murre minia. Balleti grupi esinemised võeti publiku poolt alati väga soojalt vastu. Pidusid korraldasime samuti väljaspool, nagu Haimres, Varbolas jm. Väga palju abi sai Märjamaa Keskkoolilt. Meie töö leidis tunnustamist ja määrati meile isegi rahaline preemia. Töötasime edukalt kuni 1949. a., mil rühma tegevus soikus."

PAEKÜLA

Paeküla VT ühing registreeriti 24. mail 1933. a. Sama aasta teisel poolel võeti ühing ka tuletõrje liidu liikmeks. Vastava seaduse alusel ühing liitus 1939. a. Märjamaa VT ühingu ja jäi tegutsema Paeküla koguna. Märjamaa ühingu anti üle ka kõik dokumendid ja arhiivimaterjal. 1941. a. sõjatules need hävisid, kuna alev lahingutes väga raskelt kannatas. Ühingu oli üks käsiprits ja 5-6 hüdropulti. Ühing on korraldanud sissetulekute hankimiseks pidusid Paeküla koolimajas ja Tooma talus. Koolimajas peeti tavaliselt eeskavaga peod. Tooma talus aga igasugused loteriid ja mardiõhtud, kus tihti oli ka alkohoolseid jooke, peamiselt ainult õlu, mida annetusena saadud linnastest valmistati ja müüdi, et aga sissetulekut saada. Ühingu liikmeskond oli väikene, kõikides 20-30 vahel. Naisi ühingu liikmetena ei mäletata.

SIPA

Sipa VT ühingu asutamise koosolek peeti 13. jaan. 1935. a. Sipa koolimajas. Ühingu tegevuspiirkonnaks oli Sipa vald, kus elamuid vaid 120. Senini oli Sipas tegutsenud Märjamaa vabatahtliku tuletõrje ühingu Sipa jaoskond. Otsustatakse astuda ka tuletõrje liidu liikmeks. Muuhulgas saadi ka üks käsiprits. Moodustati ka kaks tuletõrje rühma (Sipa ja Kohatu). Otsustati organiseerida naisjaoskond. Tähistatakse mardi ja kadripäevi maskeraadidega, ning muid pidusid koos loteriiga, et saada rohkem sissetulekut. Olgugi, et sissetulekud pidudest pole eriti suured, kuna Sipas pole kombeks pidusid korraldada koos õlle ja viina müügiga, ollakse siiski juba nii jõukad, et aasta lõpul tellitakse Läänemaa Tööstuskoolilt käsiprits Kohatu jaoskonnale. Eriti ettevõtlikud ollakse Sipas näidendite õppimisega ja näidenditega paoõhtute korraldamisega. 1936. lõpul moodustatakse juurde veel üks käsipritsi jaoskond – Sipa II. Pritse pole ühelgi teisel ühingu suhteliselt elamute arvuga nii palju kui Sipas, kus ühe käsipritsi kohta tuli 40 hoonet. Haimres oli see arv 59, Velisel ja Vigalas vastavalt 107 ja 126 elamut. 1937. a. lõpuks viiakse juba ühinemise protseduur läbi ja siitpeale tegutseb endine Sipa VT ühing Märjamaa VT ühingu Sipa koguna, aga tegevuses ei muutu midagi, endiselt õpitakse näitemänge ja korraldatakse pidusid.

Kogu liikmete arv oli 62. Sipa tuletõrjajate tegevuse kohta peale 1940. a. puuduvad andmed. On teada, et Sipa ja Sipa asunduse käsipritsi jaoskondade tegevust mõjutas Sipa masina-traktori jaam, mis asus Sipa mõisas. Kohatu salgast sai ilmselt kolhoosi tuletõrje salk.

SOONISTE

Sooniste vabatahtlik tuletõrje ühingu kohta on uurimistöös andmeid napilt. Ühingu asutati 11. dets. 1931. a. 1933. a. võetakse Sooniste VT ühingu tuletõrje liidu liikmeks. Ühingu on tegutsenud kahe rühmaga Sooniste ja Laukna. Laukna ehitati ka pritsikuur. 1940. a. seisuga oli Sooniste vabatahtlikul tuletõrje ühingul 2 käsipritsi, 1 hüdropult, 12 m imevoolikuid ja 45 m survevoolikuid. Tegevliikmeid oli sel ajal 34 ja need olid kõik mehed. 1939. a. Sooniste VT ühingu liitus Piirsalu VT ühinguga.

VARBOLA

Varbola vabatahtlik tuletõrje ühingu asutati 23. dets. 1928. a. Ühingu juhatuse asukohaks ja ühingu tööpiirkonnaks oli Varbola vald Harjumaal. Valla territooriumil oli elamuid 314. Igal kogul oli oma käsiprits. Pritsid osteti kõik oma ühingu rahadega. Ei mäletata, et riigilt oleks toetust saadud. Või kui seda oli, siis väga vähe. Raha hankis ühingu ikka pidude sissetulekutest ja neid sai korraldatud sageli, pidusid korraldati suuremates talumajades. Lümandu oli üks neid kogusid, kus ehitati ka pritsikuur. Varbola VT ühingu hilisema tegevuse kohta puuduvad andmed, kuna Lümandu kogu liideti 1939. a. Märjamaa VT ühinguga ja sõjakeerises kõik Märjamaa ühingu dokumendid hävisid. Peale sõda tegutses Märjamaa sovhoosi tuletõrje salk. Ühingul oli 7 käsipritsi, 176 m survevoolikuid ja muud vähimat tuletõrje varustust. Liikmeid oli 1939. a. ühingul 147. Neist naisi 21 ja noorliikmeid 6.

VELISE

Velise vabatahtlik tuletõrje ühingu asutamiskoosolek peeti Velise vallamajas 9. aprillil 1932. a. Velise oli üks viimaseid valdu Läänemaal, kus vabatahtliku tuletõrje ühingu asutamine nii kaua aega võttis. Velise VTÜ saab vallavalitsuselt toetust 240 kr., mille eest saab pritsi ära osta ja raha jääb veel ülegi. Aasta pärast, teisel peakoosolekul otsustatakse asutada valla piirides veel kolm osakonda: Valgu, Nurtu ja Päärdu. Velise vald, mille piirides ühingu pidi tegutsema, oli küllaltki suur. Elamute arv ulatus sel ajal vallas 648 hooneni, olles hoonete arvult tol hetkel Läänemaal teisel kohal (ainult Suuremõisa vallas oli 2 hoonet rohkem). Peakoosolekul otsustati igasse osakonda valida üks isik, kes kohapeal asja organiseeriks ja asutamise koosoleku kokku kutsuks.

Ülevaate tuletõrjealastest valmisolekust jaoskondades annab 11. sept. 1936. a. korraldatud ühingu ülevaatus ja valmisoleku proov. Selleks päevaks on ühingul 191 liiget, neist naisi 23 ja toetajaid liikmeid 12. Ühingul oli 5 käsipritsi, igas jaoskonnas 1 prits ja hüdropult, imevoolikuid 29 m ja survevoolikuid 200 m, I ja IV jsk. pritsid olid kärudel. 1938. a. alustavad Paisumaa-Nääri jsk. (kogu) liikmed kogule pritsikuuri ehitamisega. Peakoosoleku otsusega antakse selleks 50 kr. Kõik tööd tehti ühiskondlikus korras.

Andmeid Velise VT ühingu kogude ja salkade tuletõrje võistlustest osavõtmise kohta ei leidu. Pidusid, näitemüüke, spordivõistlusi ja tuletõrje rakendusvõistlusi oma valla piires, rühmade (kogude) ja salkade vahel peeti väga sageli, aga paraadidest siinmail ei peetud lugu. Ühingu juures alustas tööd näitering ja Velise, Valgu ja Päärdu rühmade juures spordiringid.

Liikmete arv iga aastaga vähenes. 1944. a. lõpuks oli liikmeid vaid 174, sealhulgas naisi 65. 1946. a. algul otsustatakse ühingule osta auto margiga "Horch", millist Läänemaa brigaadi poolt pakuti. Ühingu tegevus hakkab kiiresti edasi liikuma. 15. juunil 1947. a. tähistati esmakordselt ühingu aastapäeva. 15. aastapäeva pidustuste kavast olid paraad, tervitused, tuletõrjealased võistlused, õhtul pidu, näidendi ja tantsuga. Ühingul oli õnnestunud saada veel teine auto firmalt "Chevrolet". Ühingu korraldas ka tulekaitse profülaktilisi ülevaatusi koolides ja ettevõtetes. Tuletõrjesalgad küll igasse kolhoosi moodustati, kuid varustust neile ei jätkunud. Vallas ühinesid 20 kolhoosi, aga tuletõrje pritse oli vaid kokku 7. Kõik see oligi põhjuseks miks majandites töö ei läinud soovitud rada – ei olnud varustust.